

f) realizuje zásadu maximální organizační jednoduchosti a co nejnižších nákladů na aparát;

g) uskutečňuje zásadu, aby směrem k vyšším stupňům samosprávy narůstala funkce koncepční a kontrolní a směrem k nižším stupňům funkce výkonná;

h) představuje podstatnou institucionální zábranu proti recidivě administrativně direktivního centralismu a režimu osobní moci v českých zemích jako celku i proti rozvoji centralismu uvnitř Čech a Moravy se Slezskem;

i) bude mít v praxi tyto psychologické a správní důsledky:

— občané se budou cítit sami svými pány a nebudou pocítovat nadvládu vrchnosti. Bude-li rozhodování špatné, mohou vinit jen sami sebe,

— občané budou pocítovat větší míru odpovědnosti za správu republikového celku (člena federace), a proto se bude u nich rozvíjet zájem na řízení věcí veřejných,

— bude se rozvíjet smysl pro obecný zájem, pro občanskou povinnost, pro solidaritu, bude vyrůstat více veřejných pracovníků,

— úředníci aparátu samosprávy (místní, okresní, republikové) budou mít ve svém jednání méně šablonovitěho byrokratismu, než je tomu u direktivní státní administrativy. Budou více odbornými rádci než vrchnosti,

— budou více respektovány místní potřeby a zájmy, protože bude možno lépe poznávat jednotlivé okolnosti a zvláštnosti řešených problémů,

— před ústřední orgány budou přicházet jen věci nejpodstatnější, takže se budou moci plněji věnovat svému vlastnímu poslání.

4. DISKRIMINACE MORAVY A SLEZSKA JAKO ZDROJE NEDŮVĚRY K PRAŽSKÉMU CENTRALISMU

Projekt dvoudílné federace, který je oficiálně podporován jako jediný možný model připravovaného státoprávního uspořádání, nepočítá s tím, že by Morava jako celek (resp. Morava se Slezskem) měla sama řídit své věci. Pro dnešní české a moravské kraje zůstává podle tohoto modelu zachována idea unitárního státu s jedním společným centrem. I při vši slibované decentralizaci pravomoci na okresy se na podstatě pražského centralismu nic nezmění, ale jeho projevy se na Moravě a ve Slezsku dokonce zesílí, protože dosavadní krajské národní výbory, které hrály v tomto směru přece jen jistou tlumivou roli, budou zrušeny.

Někteří představitelé politického života z Čech a ze Slovenska nevidí, resp. si neuvědomují opodstatněnost nedůvěry Moravy vůči pražskému centru, a pokud jsou před jednotlivé skutečnosti postaveni, snaží se je bagatelizovat tvrzením, že podobně si mohou stěžovat Čechy i Slovensko a nejvíce Praha. Neuvědomují si kvalitativní rozdíl nejméně ve dvou věcech:

— V tom, že při tvorbě národního důchodu v poměru k počtu obyvatel byla Morava na prvním místě, zatímco při jeho rozdělování do spotřeby byla na místě posledním nebo téměř posledním (zejména Jihomoravský kraj).

— V tom, že při tvorbě národního důchodu v poměru sféry a infrastruktury, které je možno nacházet v celé republice, se speciálně na Moravě celá řada institucí, zařízení apod., přímo rušila.

Dnešní nedůvěra Moravy a Slezska vůči Praze má své kořeny již v první republice. Již tehdy pod hlavičkou samosprávy a demokracie začala být Morava zbavována své vlastní, na centru relativně nezávislé finanční základny. Například samostatné dřívější příjmy země Moravskoslezské, zemské přírážky k přímým daním a samostatné zemské dávky poklesly ze 70 % celkových příjmů roku 1913 na 34,5 % v roce 1937. Výdaje země byly kryty státními přídělky v roce 1920 ve výši 36 %, v roce 1937 ve výši 42 %, v roce 1946 ve výši 73 %.

Růst tohoto přídělového hospodářství vedl ke »strýčkování«, ke snižování odpovědnosti a hospodárnosti. Snížil se význam samosprávy a zastupitelských orgánů. Zavedení absolutního systému přídělového hospodářství

zrušením země Moravskoslezské (1949) tyto negace ještě podstatně zesílilo. Rozpoutal se boj všech proti všem: Brna proti Praze, okresů proti krajům, vesnic proti okresům, krajů proti sobě navzájem atp. Jednou měl důvody pro počty křivdy ten, jindy onen. Rozvinul se systém vzájemné nedůvěry.

Centrální přerozdělení prostředků v Praze se dělo a děje bez jakýchkoliv objektivních kritérií. **Prostředky z Moravy plynuly a plynou přímou cestou do Prahy, kde se teprve rozhodovalo a rozhoduje o tom, kolik se jich na Moravu vrátí. Navíc o nejvýznamnějších moravskoslezských záležitostech se rozhodovalo a rozhoduje se značnou necitlivostí v Praze.** Pro ilustraci uvedeme alespoň několik důsledků tohoto stavu:

— Ačkoliv průmyslová výroba obou moravských krajů (např. v roce 1966) činila 32,6 % a podíl na hrubém důchodu 34,9 % (při necelých 26 % obyvatelstva ČSSR), podílely se oba tyto kraje na průmyslových investicích pouze 27,2 %.

— V oblasti potravinářského průmyslu, kde Morava se Slezskem zabezpečuje 22 % průmyslové výroby, nemá ani jedno oborové ředitelství, přestože potravinářská výroba na Moravě má v řadě oborů dominující postavení, jako např. u průmyslu konzervářského, vinařského aj.

— Průměr objemu investic na 1 obyvatele v roce 1968 až 1970 v hospodářství řízeném národními výbory je v ČSSR 443 Kčs, ve Středočeském kraji jako předposledním v pořadí je 306 Kčs, v Praze činí 891 Kčs, zatímco v Jihomoravském kraji je stanoven na 281 Kčs.

— V odvětví zdravotnictví je Jihomoravský kraj počtem nemocničních lůžek na 1000 obyvatel (7,4) nejhorší z českých krajů. Přitom nejhorší situace je v Brně, kde relace počtu lůžek 2,7 na 1000 obyvatel nemá v ČSSR v žádném městě obdoby.

— Pro rok 1969 obdržel Jihomoravský kraj finanční limit na nákup zahraničních léků v částce přepočtené na 1 obyvatele 0,93 Kčs, Praha však 3,81 Kčs, průměr »českých zemí« činí 1,64 Kčs a průměr Slovenska 1,82 Kčs.

— 50 % školních objektů je v Jm kraji více než stoletých nebo téměř stoletých.

— Směnnost vyučování na ZDŠ je v Jm kraji nejvyšší z českých krajů (8,1 %); jejich průměr přesahuje o 2,7 procenta.

— Ze 12.657 pracovníků ČSAV (v roce 1967) má Morava se Slezskem asi 800 pracovníků, Slovensko 2731, zatímco Čechy jich mají přes 9000.

— K 1. 12. 1948 bylo na Moravě 75 nakladatelství, která byla všechna zrušena a dosud zde nebylo obnoveno žádné nakladatelství s celostátní působností. V odběru literatury se např. Jm kraj podílí 15 %, zatímco vlastní nakladatelská činnost na území kraje tvoří jen 0,4 % z celkové nakladatelské produkce.

— Byly zrušeny celostátně významné Lidové noviny, které byly založeny r. 1893 v Brně.

— Rovněž jako celomoravský deník byla zredukována na deník krajský Rovnost. Bylo zrušeno několik olomouckých novin. V odběru tisku se např. Jm kraj podílí 17,9 %, zatímco vlastní tisk tohoto kraje tvoří jen 3,2 % z celkového počtu novin vydaných v ČSSR.

— Byly učiněny pokusy zlikvidovat Brno jako univerzitní město a vůbec odstranit z něho celé civilní vysoké školství, které tvořilo mohutný zdroj kulturního života prakticky na celé Moravě (zrušení právnické fakulty, farmaceutické fakulty, energické snahy centra zrušit některé obory na fakultě filosofické a přírodovědecké, omezování rozvoje lékařské fakulty).

— Rozhlasové stanice Brno a Ostrava byly zredukovány na krajská vysílání s centrálním pražským řízením a vysílač Morava slouží převážně pražskému rozhlasu (Československo I). Na tvorbě a odvysílání programu se brněnské studio podílí pouhými 3,24 %.

— Nedůstojné postavení brněnské televize neodpovídající počtu televizních přijímačů na jižní Moravě trvá přes veškeré jihomoravské snahy po nápravě. Součet vysílací doby Ostravy a Brna je v nepoměru k Praze a Bratislavě. Počet televizních koncesionářů v Jm kraji činí 14,2 % z celé ČSSR, zatímco na tvorbě a odvysílání televizních programů se brněnské televizní studio podílí 5,5 %.

— Na severní Moravě (zejména ve Slezsku) se zredukoval lehký průmysl a tzv. preference Ostravy dostala spíše charakter rozvoje »zlatokopeckého města«, než smysluplné koncepce tvorby trvalých dobrých životních podmínek jejich obyvatel, což se zvláště negativně projeví při nynějším odklonu od železné a uhelné politiky.

— Za 20 let se nic neudělalo pro zlepšení železničního tahu a častosti spojení mezi Brnem a Ostravou.

— V Jihomoravském kraji bylo v roce 1967 jen 49,2 % obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů, zatímco procentuální poměr všech českých krajů činil 61,6 procenta a celostátní průměr činil 53,6 %. Do roku 1970 se stávající postavení Jm kraje nemá nijak změnit.

— Vytváření různých vládních komisí pro státoprávní uspořádání bylo prováděno tak, jako by na Moravě a ve Slezsku nebyli kvalifikovaní pracovníci, kteří by mohli přispět svou odborností k řešení problémů spjatých se státoprávním uspořádáním:

a) v komisi místopředsedy vlády dr. Husáka je 14 Pražanů, 15 Bratislavanů a po jednom zástupci ze Severomoravského a Jihomoravského kraje;

b) v komisi místopředsedy vlády prof. dr. Šika bylo ze 40 členů jmenováno jen 5 z Moravy a Slezska;

c) komise předsedy vlády inž. Černíka má ze 76 členů jen 10 z Moravy a Slezska.

— Návrh na volbu České národní rady počítal s 53 Pražany, s 50 členy z ostatních částí Čech a jen 47 členů České národní rady mělo zastupovat Moravu a Slezsko.

— Rudé právo odmítá dosud uveřejňovat příspěvky s kladným postojem k samosprávnému postavení Moravy a Slezska v příštím státoprávním uspořádání, ani nepřípouští polemiku s články zahrocenými proti Moravě a Slezsku, jimž naopak poskytuje dostatek prostoru. Cent-

rální pražské redakce jiných deníků se do současné doby neprojevily podstatně lépe. Obdobně se chová pražský rozhlas a televize.

☆

Uvedené příklady jsou jen ilustrací trvalého diskriminačního procesu, který vůči Moravě a Slezsku trvá již od první republiky a postupně se až do současné doby zesiloval, bez ohledu na to, které společenské vrstvy a názorové skupiny reprezentovaly pražský centralismus. Na této skutečnosti, na necitlivém, nadřazeném a přezíravém vztahu k Moravě a Slezsku se nezměnilo nic ani od lednového pléna ÚV KSČ v obrodném procesu.

Po léta rostoucí odpor na Moravě a ve Slezsku proti diskriminačnímu postupu pražského centra vyústil v široké lidové hnutí Moravanů a Slezanů, jehož výrazem se stala Společnost pro Moravu a Slezsko.

Za necelé 3 měsíce od svého vzniku má již přes 600 místních a závodních výborů po celé Moravě a Slezsku i v Čechách a na Slovensku. Výbory sdružují téměř 200.000 členů. Prudký růst členské základny Společnosti stále pokračuje. Je to zároveň neformální referendum o spravedlivém státoprávním uspořádání na principu samosprávy.

Bylo by neprozíravou neodpovědností, kdyby volení zástupci moravského a slezského lidu nenašli v těchto skutečnostech poučení a znovu uvěřili, že jeho zájmy a potřeby budou nejlépe zajištěny ještě direktivnějším řízením z Prahy, než tomu bylo doposud. Pláštěk decentralizace, která je slibována, nemůže tuto skutečnost zastírat. O postavení Moravy a Slezska ve státoprávním uspořádání musí rozhodnout sami občané, kteří zde žijí.

Vydavatelská poznámka. Při technické přípravě vydání »Návrhu na státoprávní a územní uspořádání« pro širokou veřejnost, bylo nutno přizpůsobit rozsah textu podmínkám rotačního tisku a zkrátit původní rukopis asi o čtyři až pět tiskových stran. Toto zúžení »Návrhu«, oproti textu, který připravila komise JmKNV v Brně, se týká především druhého dílu — dokumentace, z něhož byly vypuštěny kapitola »Moravské povědomí a české národní vědomí u obyvatel Moravy a hlediska její státoprávní minulosti a budoucnosti« a část nazvaná »Příklady vzájemných vztahů v některých úsecích správy«. V ostatních částech »Návrhu« jsou redakčně technické zásahy minimální (sloučení dvou oddílů v »Základních kritériích federace, drobná zkrácení textu atp.).